

СУЧАСНА ПРАКТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*ТКАЧЕНКО С.А., К.Е.Н.,
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ*

Вивітлено сучасну практику організації бухгалтерського обліку на машинобудівних підприємствах Миколаївської області України, визначено слабкі місця і запропоновано підсилити увагу до облікового забезпечення як з боку розробників систем управління, так і із сторони безпосередніх користувачів фактичної інформації для подальшого підвищення ефективності функціонуючих на промислових компаніях і в об'єднаннях систем управління.

Deals with the modern practice of accounting for machine-building enterprises of Mykolayiv region of Ukraine, identified weaknesses and proposed to strengthen attention to your support on the part of developers of systems management, and direct the parties to the actual user information to further improve functioning of industrial companies and in places, unity systems.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бухгалтерський облік, виступаючи функцією управління, в умовах широкого впровадження і розвитку в об'єднаннях і на підприємствах систем управління усе більше привертає до себе увагу як один із факторів підвищення конкурентних позицій компаній на теренах сучасного ринку. Об'єктивна оцінка існуючої практики організації бухгалтерського обліку, характеру і складності питань, які виникають при реалізації фактичних розрахунків, на нашу думку, може бути зроблена тільки у щільному зв'язку з дослідженням механізму впливу на ефективність розвитку систем управління взагалі і виявленням наявних в цієї області складностей та не вирішених проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не дивлячись на той факт, що на цей час наявна велика кількість досліджень пов'язаних із проблемами бухгалтерського обліку як іноземних так і вітчизняних вчених-економістів, в загальному обсязі яких виділяються такі із них як: Аткинсон, А. Ентони, Банкер, Д. Раджив, Каплан, С. Роберт, Янг, С. Марк, П. Атрилл, Э. МакЛейни, Ф. Бугинець, С. Голов, З. Гуцайлюк, І. Івакіна, В.Э. Керимов, А.А. Епифанов, П.В. Селиванов, М.С. Крятов, В.Ф. Палий, Ж. Ришар, Я.В. Соколов, Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда, Т. Чебан, В. Яценко, О. Шатохіна [1-13] та інших,

питання пов'язане із висвітленням сучасної практики організації бухгалтерського обліку в ринкових умовах на машинобудівних підприємствах Миколаївської області України висвітлення не знайшло. Отож, велике практичне і теоретичне значення має викладення матеріалу, який характеризував би сучасну практику організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством та підсилив увагу до облікового забезпечення як з боку розробників систем управління, так і із сторони безпосередніх користувачів фактичної інформації для подальшого підвищення ефективності функціонуючих на промислових підприємствах і об'єднаннях галузі машинобудування Миколаївської області України систем управління, які в науковій літературі, на наш погляд, розглянуті недостатньо.

Актуальність, недостатня теоретична і методична розробленість та суттєва практична значимість вищевказаних питань зумовила вибір теми публікації, її мету, завдання і структуру.

Формулювання цілей статі. Метою дослідження стало визначення наукових засад, розробка та обґрунтування теоретичних положень, науково-практичних методів і рекомендацій щодо подальшого підвищення розвитку промислових підприємств в ринкових умовах на основі підсилення уваги до бухгалтерського обліку як з боку розробників систем управління, так і із сторони безпосередніх користувачів фактичної інформації.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання:

— узагальнено погляди вітчизняних та закордонних вчених-економістів на сучасний стан і роль механізму бухгалтерського обліку як управлінської функції в промислових угрупованнях;

— досліджена сучасна практика використання методологічно-інформаційного інструментарію бухгалтерського обліку в здійсненні машинобудівними підприємствами Миколаївської області господарської діяльності;

— узагальнено викладений матеріал та запропоновано конкретні рішення щодо використання методологічно-інформаційного інструментарію бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю підприємства з метою забезпечення його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із основних функцій управління, яка на цей час виступає об'єктом пильної уваги з боку керівного складу промислових підприємств є

бухгалтерський облік. Перші кроки у вирішенні завдань бухгалтерського обліку на підприємствах нашої країни були зроблені вже досить давно. За роки, які минули в цієї області було досягнуто певний прогрес, і на цей момент важко віднайти галузь промисловості, на підприємствах якої у тієї чи іншої ступені не була б розроблена і використовувалася функція бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік став органічною компонентою багатьох функціонуючих систем управління підприємствами, який істотно впливає на їх ефективність.

Найбільш розповсюджена форма використання функції бухгалтерського обліку на підприємствах – розосередження облікових завдань за окремими функціональними підсистемами системи управління підприємством.

На ВАТ «Завод Фрегат» в якості ознаки поділу системи управління підприємством на підсистеми був прийнятий виробничий, що відповідає специфіці заводу з його основними технологічними процесами. У відповідності з цією ознакою в системі управління заводу утворено чотирнадцять підсистем управління: техніко-економічне, виробництвом і відвантаженням готової продукції, виробництвом і розподіленням готової продукції, матеріально-технічним постачанням, електропостачанням, ремонтом основного і допоміжного обладнання і інше. В першу підсистему включені завдання бухгалтерського обліку діяльності заводу в цілому. В наступних для підсистем системи управління підприємством передбачено вирішення завдань бухгалтерського обліку окремих напрямів і сторін виробничої діяльності підприємства.

На АТВТ «Первомайськдизельмаш» із порівняно тривалим циклом виробництва, складними матеріальними потоками, багаточисельними транспортними операціями виникла особиста чіткість і узгодженість в роботі різних внутрішніх підрозділів. В цих умовах система управління заводу узяла на себе вирішення ряду фактичних завдань в межах підсистем управління основним виробництвом, управління матеріально-технічним постачанням, управління якістю тощо.

Система управління ВАТ «Інгул» забезпечила можливість вирішення в системі управління комплексу завдань із бухгалтерського обліку витрат на виробництво, із використання енергоресурсів і інше.

В системі управління ВАТ «Конвеєрмаш» задачі бухгалтерського обліку включені до складу багатьох підсистем (технічної підготовки

виробництва, техніко-економічного планування, матеріально-технічного забезпечення і інше). Але наявні підсистеми, в яких завдання бухгалтерського обліку не вирішуються, наприклад, «кадри» і інше. В цілому питома вага облікових задач в системі управління заводу складає 14 %.

Системи управління виробництвом створені на усіх промислових підприємствах, наприклад, таких, як АТВТ "Завод "Екватор", ВАТ МП "ЕРА" тощо. До складу систем управління підприємств входять від п'яти до восьми підсистем, а кількість задач, які включаються в одну підсистему, складає від 50 до 180. Задачі бухгалтерського обліку розосереджені за усіма підсистемами. Середня питома вага облікових завдань у загальній їх кількості, які вирішуються системою управління підприємством, за даними дослідження, складає 5 %.

Приблизно таке ж положення і на інших промислових підприємствах машинобудівної галузі нашої країни тощо.

Трохи рідше зустрічається інша форма організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством – об'єднання облікових завдань із завданнями будь-якої іншої функціональної підсистеми. Таку форму, зокрема, застосовують на ВАТ «ІВЦ МФО» і інших підприємствах.

Наприклад, в системі управління ВАТ «ІВЦ МФО» в межах функціональної підсистеми «Бухгалтерський облік, звітність і бюджетування» технічним проектом передбачено вирішення більше 60 облікових задач. В їх числі комплекси задач періодичного обліку діяльності товариства за обсягом виробництва і реалізації, заробітної плати, використанню матеріальних ресурсів, використанню основних засобів, собівартості, фінансовому стану і інше. В якості основної інформаційної бази вирішення завдань бухгалтерського обліку слугують дані вихідних масивів інформації планування, економічного аналізу, бухгалтерського обліку і, головним чином, масиву звітності.

Вивчення функціонуючих на підприємствах підсистем показало, що питома вага завдань бухгалтерського обліку значно уступає питомій вазі завдань планування і аналізу і, як правило, складає приблизно 15-25 % від загальної кількості задач, які вирішуються підсистемами. Одна із причин такого положення є в тому, що розробники вказаних підсистем вважають завдання бухгалтерського обліку другорядними та надають перевагу у своїх розробках

профілюючим, з їх точки зору, завданням плану і аналізу.

В системах управління підприємств і об'єднань усе частіше стала зустрічатися третя форма впровадження бухгалтерського обліку – виділення самостійних облікових підсистем. Відповідна робота у цьому напрямку виконана на ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» і на інших підприємствах галузі.

Проведене порівняння систем управління підприємствами дозволяє зробити висновок про те, що із плином часу з боку безпосередніх користувачів вихідної управлінської інформації та проектувальників систем управління підприємством зростає розуміння об'єктивної потреби впровадження і все більш широкого використання функцій бухгалтерського обліку. Наприклад, у складі попередніх систем управління були лише окремі локально вирішені облікові задачі. У складі систем, які розробляють на цей час, зустрічаються, і доволі часто, підсистеми з яскраво вираженим фактичним ухилом.

Особливо значний крок у цьому відношенні зроблено у розробленій на ДП НВКГ «Зоря»-«Машпроект» системі управління підприємством. У складі цієї системи виділено самостійну функціональну підсистему «Бухгалтерський облік», яка включає більше 130 облікових задач, які дозволяють забезпечувати управління діяльністю внутрішніх підрозділів і підприємства в цілому.

Висновки. Узагальнюючи викладений матеріал, можливо зробити наступні висновки, які характеризують сучасну практику організації бухгалтерського обліку в системі управління підприємством.

1. Розробка і впровадження функцій бухгалтерського обліку на підприємствах і в об'єднаннях все ще виступає однією із самих злободенних проблем сьогодення. Дослідження, проведені на промислових підприємствах галузі машинобудування Миколаївської області України, показали, що в середньому питома вага облікових завдань, які вирішуються системою управління підприємством, не перевищує 3-7 % від загальної їх кількості. Існує багато підприємств, які приділяють мало уваги завданням облікового забезпечення. Слабке охоплення системою управління функцій бухгалтерського обліку зменшує можливості керівників різних рівнів управління підприємством у систематичному отриманні фактичної інформації, потрібної для оцінки стану розвитку компанії, складання прогнозів і

інше. В цих умовах навіть досвідчені керівники не завжди в змозі запровадити кваліфіковане рішення, яке дозволяє уникнути зривів у виробництві непродуктивних витрат тощо.

2. На практиці відсутній єдиний підхід до визначення місця бухгалтерського обліку в системі управління підприємством. Найбільш розповсюдженим до цих пір залишається «децентралізований підхід», тобто розосередження облікових завдань за різними функціональними підсистемами системи управління підприємством, що уявляється малоефективним з точки зору досягнення результатів. Локальне впровадження окремих задач бухгалтерського обліку в межах багатьох підсистем не супроводжується розробленням загальних питань, які відносяться до функції бухгалтерського обліку в цілому (наприклад, питання створення єдиного банку даних для вирішення усіх облікових завдань), і вступає в протиріччя з принципами інтегрованої обробки інформації (не передбачається взаємозв'язок фактичних завдань різних підсистем, припускається дублювання у введенні інформації, в розрахунках і інше).

3. Вибір завдань бухгалтерського обліку, які належать впровадженню не обґрунтовується і, як правило, має випадковий характер. В більшості систем управління підприємством у складі тих, що належать першочерговому впровадженню відсутні так звані «базові» завдання бухгалтерського обліку, які змогли б стати основою для вирішення інших облікових завдань.

4. Організації не забезпечують своєчасного введення і наступного широкого впровадження ефективних завдань бухгалтерського обліку, які створені окремими підрозділами підприємств. Як наслідок розробки із впровадження облікових завдань є переважно індивідуальними, що визиває підвищення їх вартості і не завжди забезпечує потрібний науковий рівень.

5. Вивчення систем управління промислових підприємств машинобудівної галузі Миколаївської області України в динаміці за ряд років надало нам можливість виявити певну тенденцію до збільшення ступеня впровадження функції бухгалтерського обліку. Однак темпи його недостатні і не задовольняють сьогоденних потреб управління в облікової інформації. Подальше підвищення ефективності функціонуючих на промислових підприємствах і в об'єднаннях систем управління підприємств вимагає підсилення уваги до бухгалтерського обліку як з боку розробників систем управління, так і із сторони

безпосередніх користувачів облікової інформації.

Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане із визначенням тієї ролі, яку відіграє методика у створенні та функціонуванні підсистеми «Бухгалтерський облік».

Література.

1. Аткинсон. Управленческий учёт / Аткинсон, А. Энтони, Банкер, Д. Раджив, Каплан, С. Роберт, Янг, С. Марк; [пер с англ.; 3-е издание]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 878 с.

2. Атрилл П. Управленческий учёт для нефинансовых менеджеров / П. Атрилл, Э. МакЛейни; [пер. с англ.; под ред. С.А. Каньгина]. – Днепропетровск: Баланс-Клуб, 2003. – 624 с.

3. Бутинець Ф. Ще раз про бухгалтерський облік як науку / Ф. Бутинець // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. - № 10. – С. 20-29.

4. Голов С. Бухгалтерський облік: спогади про майбутнє / С. Голов // Бухгалтерія. – 18.07.2005 р. - № 29 (652). – С. 11-12.

5. Гуцайлюк З. Прогнозний (стратегічний) облік і сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку / З. Гуцайлюк // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006.-№ 2.–С. 14-19.

6. Івакіна І. Управлінський облік: стисло і доступно / І. Івакіна. – Х.: Фактор, 2007. – 320 с.

7. Керимов В.Э. Управленческий учёт производственной деятельности: учебное пособие / В.Э. Керимов, А.А. Епифанов, П.В. Селиванов, М.С. Крятов; [под ред. В.Э. Керимова]. – М.: Издательство «Экзамен», 2002. – 160 с.

8. Палий В.Ф. Теория бухгалтерского учёта: современные проблемы / В.Ф. Палий. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учёт», 2007. – 88 с.

9. Ришар Ж. Бухгалтерский учёт: теория и практика / Ж. Ришар; [пер. с фр.; под ред. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 160 с.

10. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учёта. / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 496 с.

11. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учёта / Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда; [пер. с англ.; под ред. проф. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.

12. Чебан Т., Яценко В. Обліково-аналітична система як інструмент антикризового управління / Т. Чебан, В. Яценко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. - № 7. – С. 38-44.

13. Шатохіна О. Облік та інформаційне забезпечення управління господарською діяльністю підприємств / О. Шатохіна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004.-№ 3.–С. 28-33.